

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้รวบรวมทฤษฎี แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดด้านการจัดการ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
3. แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
5. บริบทของอุทยานแห่งชาติพุเตย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดแยกเป็นประเด็น ดังนี้

แนวคิดด้านการจัดการ

ความหมายของการจัดการ

ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker, อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2555 หน้า 59) ได้ให้ความหมายของการจัดการว่า การจัดการคือศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

สมคิด บางโม (2555, หน้า 59) มีความเห็นว่า การจัดการคือศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

Ernest Dale (อ้างถึงใน มุกมณี มีโชคชูสกุล, 2554 หน้า 35) ให้ความหมายว่า การจัดการคือกระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้า

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ (2551, หน้า 206) ได้สรุปว่า การจัดการเป็นเรื่องของการใช้ทรัพยากรขององค์การโดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามของบุคลากรหรือบุคคลอื่น เพื่อสร้างความสำเร็จให้กับองค์การ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545) ให้ความหมายว่า การบริหารหรือการจัดการ หมายถึง กิจกรรมการในการบริหารทรัพยากรกิจกรรมงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

Rue, L & Byars (2002) กล่าวว่า การจัดการคือรูปแบบของงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานทรัพยากรต่างๆ ขององค์กร อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน และทุน เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

เกษม จันทรแก้ว (2540) ได้ให้ความหมายของการจัดการว่า การจัดการตรงกับภาษาอังกฤษว่า Management หมายถึง การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่า การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้น รวมถึงการจัดการเก็บรักษาซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด อีกทั้ง การสงวนเพื่อให้สิ่งดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืน (Sustained Yields) ต่อมวลมนุษยชาติ โดยหลักการ “การจัดการ” จะดำเนินการกับกระบวนการและขั้นตอนรวมทั้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินการอย่างแน่นอน

กระบวนการจัดการ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการจัดการ พบว่า มีผู้นำเสนอแนวคิดเรื่องกระบวนการจัดการ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปมีดังนี้

กระบวนการจัดการขององรี ฟาโยล (อ้างถึงในสมคิด บางโม, 2555 หน้า 69) องรี ฟาโยล เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการว่ามี 5 ประการ (POCCC) ปัจจุบันเรียกกระบวนการจัดการ และกระบวนการจัดการของฟาโยลมีดังนี้

การวางแผน (Planning) คือการศึกษาข้อมูลในปัจจุบันละคาดการณ์ในอนาคต แล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้

การจัดหน่วยงาน (Organizing) คือการจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ

การสั่งการบังคับบัญชา (Commanding) คือการสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมายงานให้ทำ บังคับบัญชาพนักงานให้ทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน

การประสานงาน (Coordinating) คือการจัดระเบียบการทำงานไม่ให้ก้าวร้าวกัน ติดต่อประสานงานให้หน่วยงานย่อยต่างๆขององค์กร และประสานคนให้ทำงานโดยราบรื่นไม่ให้เกิดแย้งกัน

การควบคุม (Controlling) คือการควบคุมให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หรือควบคุมให้ทำงานตามระเบียบข้อบังคับที่วางไว้

กระบวนการจัดการตามแนวคิดปัจจุบัน

นักวิชาการทางการบริหารส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้สรุปว่ากระบวนการจัดการควรมีเพียง 4 ขั้นตอนคือ PODC ดังนี้ (สมคิด บางโม, 2555 หน้า 71)

- Planning - การวางแผน
- Organizing - การจัดองค์การ (รวมทั้งการจัดคนเข้าทำงานด้วย)
- Directing - การอำนวยการหรือการชี้นำ
- Controlling - การควบคุมการติดตามผลการทำงาน

เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol, อ้างถึงใน พิมพ์จรีย์ นามวัฒน์, 2551 หน้า 219) ได้ระบุหน้าที่ในกระบวนการจัดการไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมการประสานทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ คน วัสดุ และเครื่องจักรให้เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้
3. การบังคับบัญชา (commanding) เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมการใช้ศิลปะของการเป็นผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ และการประเมินโครงสร้างขององค์กรเพื่อปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม
4. การประสานงาน (Coordinating) เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดกลุ่มความพยายามในการกระทำอย่างเป็นระเบียบ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการนำกลุ่มกิจกรรมเหล่านั้นไปสู่วัตถุประสงค์ร่วมกัน
5. การควบคุม (Controlling) เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมการดูแลให้การกระทำทั้งหมดสอดคล้องกับแผนที่ได้กำหนดไว้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541) ได้อธิบายความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไร้ทิศทางและประสบความล้มเหลว การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย

ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบ ดังนี้ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Toursim Resource) อันประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น
2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ
3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรมรูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

เดชา ไต้งสูงเนิน (2543) ได้อ้างความเห็นของนักวิชาการไว้หลายท่าน เช่น Adriana(1998) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่เป็นทรัพยากรนั้นได้ โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้มีการส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรเจาะจงลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเน้นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย Adhikary, M. (1995) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7's Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ประกอบไปด้วย กลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหากลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับขั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะการมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการและดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยวตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรมที่พัก ยานพาหนะมีัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิด

ทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่นๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอยควบคุมดูแล แบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญ คือ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. ระบบ (System) หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่นๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่างสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดี ประสบผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งที่จำเป็นอันดับแรก ในการที่จะทำให้การทำงานต่างๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าจะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่า คืออะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้ที่นั่นอาจจะเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากการประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยว ควรจะมีทั้งความรู้และทักษะในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาคือ เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง รูปแบบในการดำเนินงานซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7. การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็น

ประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่ริเริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่างๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

โยธิน จันทวี (2548) ได้สรุปว่าการจัดการท่องเที่ยว ก็คือ การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางประสบความสำเร็จ

การจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2537) ได้มีนโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2540 – 2546 ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติเพิ่มมากขึ้น

2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมมือแก้ไข หรือป้องกันปัญหาการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสาร โดยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ

4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายการคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้

5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้ชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรักความหวงแหนและช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรมรดกทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความโอบอ้อมอารี ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรี อันดึงดูดสืบไป

6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อบริการนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจในการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับความคุ้มครอง พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535

8. ผลักดันให้มีการกวดขันมาตรการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังต่อเนื่องตลอดไป

9. ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นและเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาค โดยคำนึงถึงขีดความสามารถหรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

10. สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปสู่ภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อันจะเกิดเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็น และเหมาะสมในลักษณะของการลงทุนร่วมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาวรรณธรรมและระบบนิเวศด้วย ซึ่งกระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1.การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การศึกษาขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์ปลูกสร้างอาคารและปรับปรุงพื้นที่ที่ควบคุมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว การใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบในพื้นที่

2.การให้การศึกษาและสื่อความหมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานที่ ให้ความรู้ทุกรูปแบบ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการบริการที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัคคุเทศก์เฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และให้การศึกษากับชุมชน

3.การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ มุ่งกิจกรรมที่ไม่มีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหรือสามารถป้องกันแก้ไขได้ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้ จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จัดกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ด้านนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และคนในท้องถิ่น

4.การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริการของชุมชน กำหนดรูปแบบการบริการให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม อบรมคุณภาพบุคลากร และสนับสนุนการบริการที่ได้มาตรฐาน

5.การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและลดผลกระทบ ได้แก่ กำหนดมาตรการจัดเก็บและกำจัดมูลฝอย กำหนดมาตรการป้องกันและกำจัดสิ่งปฏิกูล ควบคุมแบบอาคาร กวดขันกับกิจกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2541) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางธรรมชาติของมนุษย์ที่มีมาแต่โบราณ เนื่องจากสัญชาตญาณของมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นต่อสิ่งแปลกใหม่จึงมีความพึงพอใจที่จะเดินทางท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาเจริญขึ้นเป็นลำดับ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้านบวกและลบ ซึ่งด้านบวก ได้แก่ การเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คน เกิดความสามัคคีในสังคม และความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และกระตุ้นให้เกิดการรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ส่วนด้านลบ ได้แก่ ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของท้องถิ่น การทำลายสภาพแวดล้อม โบราณวัตถุและโบราณสถาน รวมถึงความประณีตทางศิลปะเสื่อมลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การวางแผนและการควบคุมที่ดีนั้นย่อมช่วยรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งก็คือ สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทาง แต่ถ้าการท่องเที่ยวทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากร การท่องเที่ยวเสื่อมโทรมหรือสูญเสียไปก็จะมีนักท่องเที่ยวอยากมาเที่ยวอันจะส่งผลให้การท่องเที่ยวหมดไปในที่สุด

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540 ก, หน้า 2-17) อธิบายว่า Eco-tourism หรือ ecotourism เป็นคำที่ใช้เรียกการท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก(nature tourism) มีการเรียกขานในชื่อภาษาไทยต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ นิเวศสัญจร เป็นต้น ความหมายของ ecotourism มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ภูมิประเทศและทิศทางการปฏิบัติของผู้ให้ความหมาย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) เสนอว่า จากการประชุม Earth Summit เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในที่ประชุมได้มุ่งเน้นสู่ประเด็นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้เกิดกระแสของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 ประการ ดังนี้

1. กระแสความต้องการให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลก เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นไปจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็น กระแสความต้องการที่มีมากขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการ ท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ในรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยวเพื่อเป็น หลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่ถูกต้องและชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

อนุศักดิ์ เป้าบุญปรุง (2542, หน้า 18) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและของทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเมื่อพิจารณาจากรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมในบางส่วนของการท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ภราดร พยัฆวิเชียร (2545) กล่าวว่า หลักคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นเรื่องการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึก เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงมีการกล่าว ควบคู่กันไประหว่าง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นิยามของคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายดังนี้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นหลัก โดยมีส่วนประกอบของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนั้นๆ รวมอยู่ด้วย ทั้งนี้รูปแบบของกิจกรรม และกระบวนการต้องส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสังคมน้อยที่สุด และต้องนำไปสู่การดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมและสังคม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และจิตสำนึกที่ดีต่อผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ใช้คำในภาษาไทยว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยใช้คำในภาษาไทยว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ใช้ ภาษาอังกฤษตรงกันว่า “Ecotourism” หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ บน พื้นฐานของนิยามดังกล่าวนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวจึงเป็นกลุ่มผู้เดินทางที่แสวงหาสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมต่างๆ ที่ให้ประสบการณ์ที่หลากหลายได้มากขึ้น
2. ประสบการณ์จากการได้ไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ และ/หรือ ประสบการณ์ที่ได้สัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่
3. โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่
4. ให้มีการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติและสมบัติทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่เข้าไปชม

เสรี เวชบุษกร และนิคม มุสิกคาม (อ้างถึงใน ธวัชชัย รัตนซ้อน,2542) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม และหมายรวมถึง วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย

แพทริก (Patrick,1986,p. 22 อ้างถึงใน วนอุทยานแห่งชาติ,2539) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(ecotourism) คือ การท่องเที่ยวโดยเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติ ซึ่งต้องมีการให้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้เรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้น ปัจจุบันความหมายนี้ยังได้รวมไปถึงสภาพทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน ในท้องถิ่นความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต้องรักษาไว้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมุ่งเน้นการสัมผัสธรรมชาติและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2540 ก.หน้า 12) อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใด แห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

สมักร ณะเกิงสุข (2546) สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีลักษณะเดียวกับองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว หากแต่มีความเฉพาะในองค์ประกอบย่อย ความสัมพันธ์และรายละเอียดของวิธีปฏิบัติ ซึ่งมักจะเข้มงวดและมีเป้าหมายในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม การศึกษาธรรมชาติและ การมีส่วนร่วมมากขึ้น ดังองค์ประกอบที่ขยายขึ้นในระบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (Key elements) 4 ประการ ดังนี้ (กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2540 ข. หน้า 16-17)

1.เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่นั้นๆ

2.เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน(Sustainably managed tourism)เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel)ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3.เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4.เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) โดยหมายถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 ก) ได้กล่าวถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า มีการครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (Key Element) 4 ด้านที่เป็นลักษณะเด่นของ Ecotourismว่าประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนใน

ท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งแวดล้อมศึกษา(Environment Education based Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือประชาชนในท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความว่า รวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมี ส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งท้องถิ่นในที่นี้เริ่มจากประชาชนในระดับรากหญ้า จนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)

ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลักสี่ประการด้วย หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบครบสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจต้องจัดการส่งเสริมหรือทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ต่อไป

พงศ์สานต์ พัทธกษัมมหาเกตุ (2538) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ 5 ประการคือ

1. ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนชนบทรอบนิคมและประเพณีของคนในท้องถิ่น

2. ต้องให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่างๆ ตลอดจนการอธิบายการตีความโดยมัคคุเทศก์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและให้มีความตระหนักถึงคุณค่าหรือคุณประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ของชุมชนนั้นๆ จน นักท่องเที่ยวมีความระมัดระวังช่วยกันป้องกันและช่วยกันลดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจมีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือต่อวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

3. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น ในการจ้างงานทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร การขายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของเขา ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคม และชุมชนนั้นๆ แล้ว ผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจช่วยกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน

5. ต้องให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ การสร้างสรรค์ให้เกิดประสบการณ์และความพึงพอใจในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว จะมีผลต่อการได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะยาวยั่งยืนและต่อเนื่อง ดังนั้นข้อมูลข่าวสารในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะต้องมีความถูกต้องครบถ้วนและสมบูรณ์ ต้องมีการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด โดยประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว จะต้องเท่ากับหรือมากกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เพื่อให้เขาเกิดความพึงพอใจ โดยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพของการให้บริการ และให้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอันดับสูง รองจากการมุ่งอนุรักษ์ดูแล และป้องกันแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 3) ได้สรุปว่า องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับผลประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน

สุรางรัตน์ ช่วยวงศ์ญาติ (2547) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันในกิจกรรมของชุมชนหมู่บ้าน โดยร่วมกันคิดหาแนวทางวิธีการในการดำเนินงานตัดสินใจเลือกแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานลงมือปฏิบัติร่วมกันหรือให้การสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานในกิจกรรมที่ตัดสินใจร่วมกันไว้ รวมทั้งประโยชน์จากกิจกรรมที่ดำเนินการนั้นๆร่วมกัน

William (1976, อ้างถึงใน ชัชวาล เอื้อสุวรรณ. 2544) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา (2542) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า คือการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์และมีรายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องทรัพยากรท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกันหลายรูปแบบ ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) และ Jamieson and Noble(2000) แบ่งไว้ 5 รูปแบบ ได้แก่

1. เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนโดยที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ อยู่ในหรือใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกินของชุมชน
2. ผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว
3. ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่หรือยังไม่มีการลงทุนธุรกิจบริการใดๆ ประชาชนมักมีโอกาสให้บริการการท่องเที่ยวในระยะเริ่มแรก เช่น ที่พักในชุมชน ร้านจำหน่ายอาหารและห้องสุขา
4. ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน องค์การชุมชนในบางพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งหรือมีระบบการจัดการที่ดี สามารถให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีรูปแบบพิเศษ กล่าวคือ การจัดทำแพคเกจในบ้านของประชาชนในท้องถิ่น การนำเที่ยวหรือร่วมดำเนินกิจกรรมของชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
5. ผู้พัฒนาและควบคุมดูแลรักษาสีงแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันมีหน้าที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จัดเก็บและกำจัดของเสีย รวมถึงเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวด้วย

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2541) ได้อ้างถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวไปสู่จุดหมาย โดยเปิดโอกาสให้การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรต่อ

ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ซึ่งได้กำหนดแนวทางสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ ได้แก่

1. จัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดทำแผน และดำเนินการแก้ไขปัญหของชุมชน

2. จัดให้มีกระบวนการและช่องทางของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนา 2 ระบบควบคู่กันไป คือ ระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งภาครัฐเป็นฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุนในด้านนโยบาย มาตรการ และงบประมาณสนับสนุน

3. เสริมสร้างวิสัยทัศน์และสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือการมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาและสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือ การมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สาธารณชน ภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงานโครงการของรัฐหรือ ของชุมชน เช่น การใช้มาตรการจูงใจทางภาษี การสนับสนุนการฝึกอบรมทางด้านการจัดการ และการส่งเสริมความร่วมมือกับฝ่ายอื่นๆในสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การแสดงความคิดเห็นและหรือการร่วมปฏิบัติ ซึ่งนำชัย ทุนผล (2529) เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหาเป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการวางแผน เนื่องจากประชาชนมีส่วนร่วมในการระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ และร่วมกันดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

2. การวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการระบุปัญหาแล้วและดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาก็จะเป็นการสร้างทักษะและเสริมศักยภาพในด้านต่าง ๆ ควบคู่กันไป

3. การลงทุนและลงมือปฏิบัติ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมลงทุนหรือลงมือปฏิบัติในโครงการจัดว่าเป็นการร่วมสร้างทรัพย์สินให้แก่ชุมชน ดังนั้น นักวางแผนหรือนักพัฒนาควรเชิญชวนให้ประชาชนร่วมลงทุนด้วยวัสดุหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน อันเป็นการสร้างมูลค่าและคุณค่าให้กับทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่แก่ประชาชนในชุมชน

4. การติดตามและประเมินผลการทำงานที่ประชาชนมีส่วนร่วมประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือมีปัญหาอุปสรรค ก็เพื่อให้เกิดการร่วมกันหาแนวทางแก้ไข และเรียนรู้กระบวนการวางแผนอย่างครบวงจรทำให้ประชาชนสามารถนำกระบวนการวางแผนไปประยุกต์ใช้ในเรื่องอื่นต่อไป

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการเมืองเที่ยวนั้นเป็นแนวคิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผนพัฒนาการเมืองเที่ยวยังยืนจากส่วนล่างขึ้นสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่น คือผู้รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากกิจกรรมทางการเมืองเที่ยว จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนของท้องถิ่นของตนเอง

ทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะต้องมีการมุ่งไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนได้แก่

1. ระดับนโยบายจะต้องมีการหาทางให้สมาชิกในชุมชนทุกชุมชนทุกคนทุกระดับรับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. ระดับแผน จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจนทุกระดับของแผน
3. ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกของชุมชนกลุ่มต่างๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษาแผนปฏิบัติ แนวทาง และวิธีปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ จนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชนทุกชุมชนทุกคน ทุกระดับดำเนินการไปถูกต้องแล้ว
4. มีการติดตามผลและให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง

สมชาย สนั่นเมือง (2541) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญมาก ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวจะสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะคือ 1) ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางเศรษฐกิจ คือ จะเกิดการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพการท่องเที่ยว เกิดระบบตลาด ระบบผลิตรายได้ เป็นแหล่งรายได้ และครอบครัว ชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม และผลประโยชน์ทางสังคม คือ เกิดการพัฒนาทางโครงสร้างในสังคม การติดต่อที่มีรูปแบบมากขึ้น มีการสร้างสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบแก่ประชาชนในชุมชน ระบบสาธารณูปโภค และการบริการสังคม เช่น ความปลอดภัย และการมีระเบียบอิสระของสังคมจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น 2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งทางบวกและลบซึ่งทางบวกคือ จะมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนทางลบ คือ ความทรุดโทรมของสังคมที่เนื่องมาจากการจัดการที่ไม่ดี โครงสร้างการบริหารชุมชนอาจเปลี่ยนแปลงไปเพราะสาเหตุมาจากการจัดการชุมชนไม่ดีเช่นกัน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1981, pp 41-42 อ้างถึงใน อนุศักดิ์ เป้าบุญปรุง, 2542 หน้า 23) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผลและประการสำคัญ คือการตัดสินใจด้วยตนเอง
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการและการบริหาร การใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและการบริการ
3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และควบคุมทางสังคม
4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นฐานที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

ศรีเพ็ญ คุรงค์เดช. (2544) และอรรถพงษ์ ทองจินดา. (2545) จัดลำดับรูปแบบการมีส่วนร่วมตามระดับการตัดสินใจจากน้อยไปสู่มาก ได้แก่ การร่วมอภิปราย การร่วมใช้ดุลพินิจ การหารือ การสำรวจการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การคัดเลือกผู้แทน การเรียกร้อง การลงคะแนนเสียง การประชาสัมพันธ์ และการลงประชามติ สาเหตุสำคัญของปัญหา คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนที่แตกต่างกัน ประชาชนในบางพื้นที่จึงมอบหมายให้นักวางแผนซึ่งเป็นบุคคลภายนอกพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการแทนทั้งหมด ผลของการวางแผนที่เกิดตามมาจึงอาจเป็นการสร้างปัญหามากกว่าแก้ไขปัญหาก็ได้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

บริบทของอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี

ประวัติความเป็นมา

อุทยานแห่งชาติพุเตย เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งเดียวในจังหวัดสุพรรณบุรี ครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยป่าที่สมบูรณ์ เทือกเขาสลับซับซ้อนมีความลาดชันมาก ส่วนที่สูงที่สุดเรียกว่า “ยอดเขาเทวดา” มีระดับความสูง 1,123 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย มีป่าสนสองใบธรรมชาติที่สวยงามเหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ มีเนื้อที่ประมาณ 198,422 ไร่ หรือ 317.48 ตารางกิโลเมตร

เนื่องด้วยกรมป่าไม้ได้พิจารณาเห็นว่าพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าองค์พระ ป่าเขาพระกำ ป่าเขาห้วยพลู ท้องที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเดิมเป็นวนอุทยานพุเตย วนอุทยานพุกระทิง วนอุทยานเตรียมการตะเพินคลี่ และป่าไม้ข้างเคียงมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์สมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ ดังนั้นกรมป่าไม้จึงมีคำสั่ง ที่ 1224/2537 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2537 ให้ นายพันเทพ อันตระกูล นักวิชาการป่าไม้ 6 ไปดำเนินการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม และจัดตั้งวนอุทยานพุเตย วนอุทยานพุกระทิง ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าองค์พระ ป่าเขาพระกำ จังหวัดสุพรรณบุรี และจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 โดยทำหน้าที่เป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ จากผลการสำรวจพบว่าประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีค่า เช่น พันธุ์ไม้ ของป่า สัตว์ป่านานาชนิด ตลอดจนทิวทัศน์ ป่า ภูเขา เกาะ และน้ำตก ที่สวยงามยิ่ง สมควรกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อสงวนไว้ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป

คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2540 โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าองค์พระ ป่าเขาพระกำ และป่าเขาห้วยพลู ในท้องที่ตำบลองค์พระ ตำบลห้วยขมิ้น ตำบลนิคมกระเสียว ตำบลวังยาว และตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติพุเตยโดยประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 115 ตอนที่ 67 กลลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2541 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 85 ของประเทศไทย (สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช)

ที่ตั้งและอาณาเขต

อุทยานแห่งชาติพุเตย ตั้งอยู่บริเวณเขตรอยต่อจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดอุทัยธานี อยู่ในตำบลองค์พระ ตำบลห้วยขมิ้น ตำบลนิคมกระเสียว ตำบลวังยาว และตำบลด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 110 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จดอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	จดห้วยตะเพิน ห้วยน้ำเขียวและอ่างเก็บน้ำลำตะเพินตามโครงการพระราชดำริ
ทิศตะวันออก	จดห้วยซับปลากั้ง ห้วยชะลอม ห้วยขมิ้น
ทิศตะวันตก	จดอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 2.1 ป้ายอุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี

ข้อมูลด้านกายภาพ

1) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนมีความลาดชันมาก ประกอบด้วยเขาผาแดง เขาพุเตย เขาพระกำ เขาปลักหมู เขาขมิ้น เขาม่วงเฒ่า เขาปะโลง และเขาห้วยพลู โดยมียอดเขา เทวดาสูงสุด มีระดับความสูง 1,123 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งเทือกเขาเหล่านี้เป็น ต้นกำเนิดของลำห้วยที่สำคัญหลายสาย ได้แก่ ลำตะเพิน ห้วยเหล็กไหล ห้วยองคต ห้วยองค์พระ ห้วยท่าเตือ ห้วยขมิ้น ซึ่งไหลลงเขื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

2) ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพอากาศโดยทั่วไปของอุทยานแห่งชาติพุเตย อากาศค่อนข้างร้อนในช่วงต้นปี และมี ฝนตกชุกตลอดปี โดยเฉพาะช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม จะมีปริมาณน้ำบริเวณน้ำตกไหลมากกว่าปกติ

ข้อมูลด้านชีวภาพ

1) ทรัพยากรป่าไม้และพันธุ์ไม้

สภาพป่าโดยทั่วไปของอุทยานแห่งชาติพุเตยยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มากจึงมีทรัพยากร ป่าไม้ประกอบด้วย ป่าสนสองใบธรรมชาติ ป่าดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังผสมป่าดิบแล้งและ พรรณไม้ที่สำคัญได้แก่ เหียง พลวง แดง ชิงชัน ประดู่ มะค่าโมง ไม้ป่าต่างๆ สนสองใบ

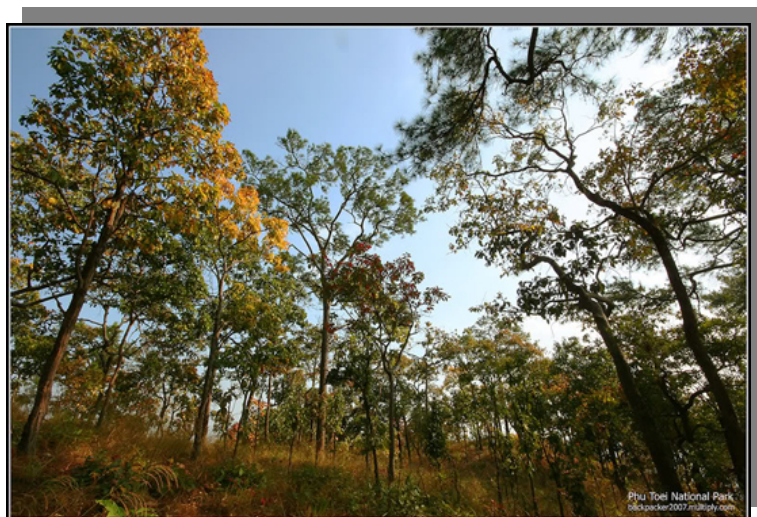
2) ทรัพยากรสัตว์ป่า

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติพุเตยมีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ จึงมีสัตว์ป่า อยู่ชุกชุมมาก ซึ่งสัตว์ป่าทั่วไปได้แก่ เสือ เก้ง ชะนี หมี นางอาย หรือลิงลม เม่น งูจงอาง งูเห่า หมูป่า อีเห็น ลิง ชะมด เสือโคร่ง เสือดาว ไก่ป่า นกเขาเขียว นกกางเขนดง แสงแสวงหาง บ่าง ฯลฯ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1) ป่าสนสองใบธรรมชาติ

อยู่บนเทือกเขาพุเตย ห่างจากบ้านป่าซิด และที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตย ประมาณ 7 กิโลเมตร มีต้นสนสองใบขนาด 2-3 คนโอบ อายุประมาณ 200-300 ปี พบว่ามีอยู่ทั้งหมด 1,376 ต้น เป็นป่าสนเขาที่มีอยู่เพียงกลุ่มเดียวในเขตภาคกลางและเหลือเป็นรุ่นสุดท้าย และเป็นป่าแปลกมหัศจรรย์ เพราะป่าสนสองใบจะเจริญเติบโตในพื้นที่ภูเขาสูงชันที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,000 เมตร แต่ป่าสนแห่งนี้เจริญเติบโตบนพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลเพียง 763 เมตรเท่านั้น เมื่อขึ้นไปถึงบนป่าสนสองใบจะสามารถชมวิวทิวทัศน์ได้กว้างไกล มองเห็นเหมือนทะเลภูเขาซึ่งมีลมเย็นพัดผ่านตลอดเวลา เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินป่าชมความงามของพฤษชาติ

ภาพที่ 2.2 ป่าสนสองใบธรรมชาติ

ที่มา : <http://travel.kapook.com/view25853.html>

2) ยอดเขาเทวดา

ยอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีความสูงถึง 1,123 เมตร จากระดับน้ำทะเล และเป็นผืนป่าตะวันตกที่มีสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ หากนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติอันบริสุทธิ์บนยอดเขาจะต้องเหน็ดเหนื่อยไม่น้อย แต่คุ้มค่ามากเพราะเมื่อถึงยอดเขาจะสามารถมองเห็นทะเลหมอกที่สวยงาม และสภาพภูเขาสลับซับซ้อนไกลสุดสายตา

ภาพที่ 2.3 ยอดเขาเทวดา

ที่มา : http://www.oknation.net/blog/home/blog_data

3) ถ้ำน้ำคี่ หมิ่นน้อย ห้อยระย้าและผาใหญ่

อยู่ใกล้ที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตย(บ้านป่าซัด)ห่างจากอำเภอด่านช้างประมาณ 30 กิโลเมตร ภายในถ้ำมีหินงอก หินย้อยเป็นประกายเพชร สวยงามตามธรรมชาติ การเดินทางต้องมีการปีนป่ายตามไหล่เขา เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบผจญภัยและสิ่งแปลกใหม่ อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ยังเป็นที่ชุมนุมของสัตว์ป่า อาทิเช่น หมู ฝูงงู แม่น้ำ สุนัขจิ้งจอก หมูป่า และค้างคาวมากมาย ถ้ำแห่งนี้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติพุเตย ซึ่งมีต้นจันทน์ผา บัวสวรรค์ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น

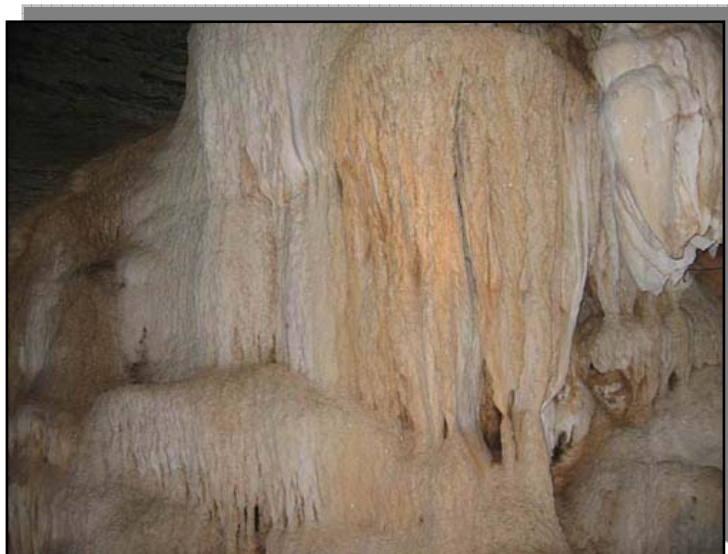

ภาพที่ 2.4 ถ้ำน้ำคี่ หมิ่นน้อย ห้อยระย้าและผาใหญ่

ที่มา : <http://www.dnp.go.th/parkreserve>

4) ถ้ำตะเพินเงิน

แฝงตัวอยู่ในภูเขาหินปูนใกล้หมู่บ้านกะเหรี่ยงตะเพนคี มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเกิดจากหินงอกหินย้อยที่ปะปนด้วยสายแร่ซิลิกา หรือที่เรียกว่าหินประกายเพชร ส่องประกายเป็นสีเงินระยิบระยับเมื่อต้องแสงไฟ สามารถที่จะท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล

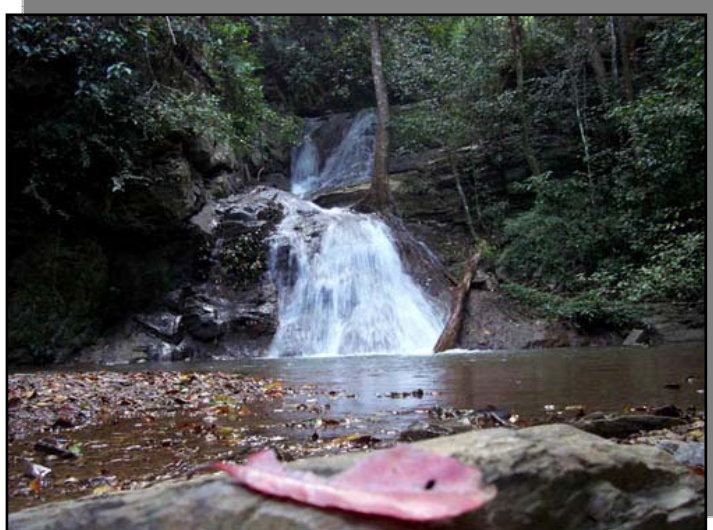

ภาพที่ 2.5 ถ้ำตะเพินเงิน

ที่มา : http://www.oknation.net/blog/home/blog_data

5) น้ำตกตะเพนคีใหญ่

ตั้งอยู่บริเวณทางขึ้นหมู่บ้านกะเหรี่ยงตะเพนคี ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตย ประมาณ 18 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพสูง ซึ่งลำธารสายนี้เกิดจากผืนป่าตะเพนคีอันสมบูรณ์

ภาพที่ 2.6 น้ำตกตะเพนศิใหญ่

ที่มา : http://www.oknation.net/blog/home/blog_data

6) น้ำตกพระทิง

เป็นน้ำตก 9 ชั้น มีน้ำมากที่สุดในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน อยู่ที่บ้านคลองเหล็กไหล-วังโหรา ห่างหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ 2 (พระทิง) ประมาณ 7 กิโลเมตร ตามเส้นทางธรรมชาติถึงชั้นที่ 1 สำหรับชั้นที่ 2-9 ต้องเดินทางเท้า

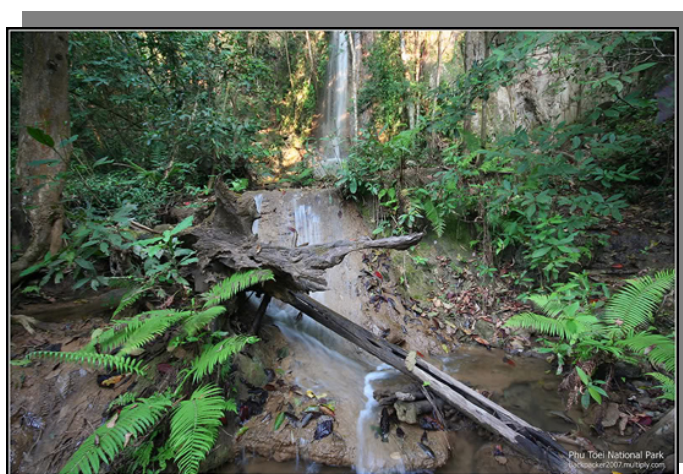

ภาพที่ 2.7 น้ำตกพระทิง

ที่มา : http://www.oknation.net/blog/home/blog_data

7) น้ำตกตาดใหญ่

จากทางแยกศาลเลาด้าห์ไปตามป่าสนสองใบธรรมชาติอีกด้านหนึ่ง เดินทางเข้าไปตามป่าสมบูรณ์ธรรมชาติเต็มไปด้วย ต้นไม้ สัตว์ป่าชุกชุม เดินตามร่องห้วยไปทางเท้าเข้าหมู่บ้านกกเชียง ตำบลห้วยขมิ้น อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี อีกประมาณ 4 กิโลเมตร จะพบน้ำตกตาดใหญ่ เป็นน้ำตกที่มีบรรยากาศร่มรื่นเย็นมาก มีพืชชั้นล่างพันธุ์ไม้ เฟิร์น มอส เกาะตามรากไม้กิ่งไม้ดูเขียวขจี น้ำตกมีหลายชั้นใกล้กันแต่ละชั้นมีแอ่งหรืออ่างธรรมชาติไม่ลึก นักท่องเที่ยวสามารถลงไปเล่นน้ำตกหรือตั้งแคมป์ พักผ่อน ได้อย่างสบายใจและปลอดภัย

ภาพที่ 2.8 น้ำตกตาดใหญ่

ที่มา : <https://sites.google.com/site/webdesign>

8) ศาลเลาด้าห์

เป็นอนุสรณ์สถาน เพื่อรำลึกถึงผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์เครื่องบินสายการบินเลาด้าห์แอร์ ตกเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2534 ซึ่งมีผู้เสียชีวิต 223 ศพ อนุสรณ์สถานแห่งนี้ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตยประมาณ 12 กิโลเมตร และจุดท่องเที่ยวนี้เป็นจุดที่สร้างข่าวใหญ่ทำให้อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นที่รู้จักทั่วโลก

ภาพที่ 2.9 ที่ตั้งศาลเลาด้าห์และจุดเครื่องบินตก

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1) หมู่บ้านกะเหรี่ยงตะเพนคี

ตั้งอยู่บนสันเขาสูงประมาณ 900 เมตร ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติพุเตย ประมาณ 28 กิโลเมตร มีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 4 องศาเซลเซียส หมู่บ้านกะเหรี่ยงตะเพนคี เป็นหมู่บ้านปลอดอบายมุข มีวิถีชีวิตที่รักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณี และมีการดำรงชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติ โดยในทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปีจะมีประเพณีไหว้จุฑาภรณ์ ซึ่งเป็นเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์

สภาพสังคมและชุมชน

หมู่บ้านโดยส่วนใหญ่อยู่ล้อมรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติพุเตย มีเพียงหมู่บ้านเดียวที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานฯ คือ หมู่บ้านตะเพนคี หมู่ที่ 5 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง ซึ่งหมู่บ้านนี้ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงนับถือศาสนาพุทธ และเกือบทุกครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ด้วยการเพาะปลูกพืชไร่ ได้แก่ มันสำปะหลัง และข้าวโพด หนุมานเวียนสลับชนิดกันไป

ภาพที่ 2.10 พื้นที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้านกะเหรี่ยงตะเพนคี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมชาย สนั่นเมือง (2541) ศึกษาถึงชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นตั้งแต่การเตรียมการ การวางแผนการควบคุมการดูแลการใช้ทรัพยากรการมีส่วนร่วมในการบริหารและการได้รับประโยชน์จากการบริการโดยชุมชน ซึ่งจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ประการสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มมากกว่าส่วนบุคคล

นิพนธ์ เชื้อเมืองพาน(2542) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : อุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาได้แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า คือ ในระดับนโยบายควรมีรูปแบบการบริหารโดยกระจายอำนาจไปได้ในระดับท้องถิ่นและเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเน้นความเข้าใจในสภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านคนในท้องถิ่นควรเน้นทั้งการให้บริการและการทำความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และควรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ รวมทั้งการได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม ในขณะที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชี้แนะแก่กลุ่มผู้ประกอบการเน้นการให้บริการในรูปแบบการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งในทางปฏิบัติทุกกลุ่มสามารถนำแนวทางทั้งหมดร่วมกันปฏิบัติโดยให้เกิดความสอดคล้องกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

นำชัย ทุนผล(2542) ศึกษาการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรมของการพัฒนา โดยการสร้างส่วนแบ่งที่เป็นธรรมชาติของชุมชน จะนำมาซึ่งการสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ(Sense of Ownership) ในโครงการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง การกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มีผลให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความพึงพอใจและร่วมกันปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนั้นการดำเนินงานในการพัฒนาบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการและควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

อนุชา ปัญจันท์ (2544) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนผาข้างน้อย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนผาข้างน้อยมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 แนวทาง ได้แก่ การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก และการจัดการด้านการส่งเสริมให้ภาคเอกชนหรือประชาชนท้องถิ่นเข้ามาลงทุน ส่วนแนวทางการจัดการที่ไม่สอดคล้องมี 4 แนวทาง ได้แก่ การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยวและการจัดการการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

พนิตตา สิงห์ครา (2544) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ บ้านห้วยอี ตำบลปูลึง อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชน เสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนแห่งนี้ ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวมากกว่า 4 ปีแล้ว สามารถสร้างรายได้ให้สมาชิก 200 – 600 บาท/เดือน ซึ่งเป็นที่น่าพอใจของชุมชนเพราะทรัพยากร วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาได้รับการจัดการการท่องเที่ยว

ศมา ณ ระนอง (2545) ศึกษาการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนศิรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนศิรีวัง มี 3 ลักษณะคือ 1) กลุ่มทุน มีหน้าที่ในการจัดหาและระดมทุนเพื่อให้เกิดมีทุนหมุนเวียนในชุมชนมากที่สุด นอกจากนั้นยังเปิดให้สมาชิกกู้ยืมเงินนำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการจัดสวัสดิการในส่วนของการรักษาพยาบาล การศึกษา และการพัฒนาชุมชนด้วย 2) กลุ่มอาชีพ มีหน้าที่ในการส่งเสริมอาชีพให้สมาชิกภายในชุมชนมีอาชีพเสริมนอกจากทำเกษตรเพียงอย่างเดียว เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน กลุ่มอาชีพเองเป็นเสมือนแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งภายในชุมชนด้วย 3) กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีหน้าที่หลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ และควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมไปถึงการปลูกจิตสำนึกให้คนภายในชุมชนรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเป็นกลุ่มที่ดูแลเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนศิรีวังด้วย และกลุ่มตัวอย่างความคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับการจัดการท่องเที่ยวในเรื่อง การทำให้เกิดผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การทำงานเป็นทีม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ความรู้สึกรักชุมชนเพิ่มขึ้น เกิดความภูมิใจในชุมชนของตนเอง ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ตามลำดับดังนี้ คือมีส่วนร่วมในการประชุม มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สมัคร ณะเกิงสุข (2546) ศึกษาถึงสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีเกาะเสม็ด ตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ยังขาดการประสานงานและขาดประสบการณ์การมีส่วนในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ซึ่งมีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งด้านการบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย การสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทำให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตนขณะท่องเที่ยว

ชลธิรัตน์ จันทร์เชื้อ (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า และทดสอบแบบสำรวจการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ ผลการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้ามีความสามารถในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับที่สูง มีเพียง 4 กิจกรรมเท่านั้นที่อุทยานฯ ยังไม่ได้ดำเนินการ ส่วนความสามารถในการบริหารจัดการเกี่ยวกับส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น บุคลากรในองค์กร นักท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่นในเขตอุทยาน อยู่ในระดับดีพอสมควร ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าแบบสำรวจและแบบสอบถามการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้

สมบัติ เชื้อทหาร (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านทรงไทยปลายโพพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ชุมชนตำบลปลายโพพางสามารถจัดการให้ชุมชนที่เดิมมีประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและสงบแวดล้อมด้วยสวนผลไม้ ต้นจาก ตลอดสองฝั่งคลองและลำกระโดง สภาพบ้านเรือนเป็นบ้านทรงไทยที่มีอายุประมาณ 100 ปี เป็นเอกลักษณ์ มาเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านปลายโพพางได้นั้น เกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ 1)นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม 2)สภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมของตำบลปลายโพพาง 3)การได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากรัฐวิสาหกิจที่มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง คือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐคือ จังหวัดสมุทรสงครามและการร่วมมือดำเนินการของชุมชนคือ ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น ผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านทรงไทยปลายโพพางที่พบมี 2 ด้าน ได้แก่ผลกระทบในด้านดีคือ มีการปรับปรุงบ้านพักให้สะอาดและทันสมัย การสร้างความรักในท้องถิ่นและความภูมิใจของชุมชน ตลอดจนเกิดความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างเชื้อชาติ

รวมถึงการทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนการศึกษาผลกระทบในด้านเสีย พบว่าการพังทลายของฝั่งคลอง มลภาวะทางเสียง และปัญหาขยะที่ทำความสะอาดให้กับคลองซึ่งส่วนมากเกิดจากนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้พักค้าง

สุวิทย์ วรรณศรี(2547) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในการบริหารจัดการด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้อันจะเป็นต้นแบบหรือแนวทางให้กับชุมชนท้องถิ่นอื่นๆต่อไป ผลการศึกษาสามารถสรุปกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริการทั้งหมด 11รายการ ได้แก่ 1.ชมรมคนรักป่า หนองแม่นา-ทานตะวัน 2.ศูนย์บริการบ้านพักนักท่องเที่ยว 3.ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวสวนหมอก 4.บริการมัคคุเทศก์ทำหน้าที่นำเดินป่า 5.บริการให้เช่าเต็นท์ 6.บริการนำชมสัตว์หายาก 7.การเที่ยวตกปลาธรรมชาติ 8.บริการนำดูนก 9.บริการรถนำเที่ยวป่า 10.ศูนย์จำหน่ายเสาวรส-กระชายดำ และ 11. บริการนำชมสัตว์หายาก ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดเกิดขึ้นและดำเนินการโดยภูมิปัญญาของชาวบ้านหนองแม่นา ซึ่งควรส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เรวัต สิงห์เรือง และคณะ (2549) ได้ทำการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแก่งสะพือแบบมีส่วนร่วม เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า แก่งสะพือมีศักยภาพด้านการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว แต่จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ทราบสภาพและปัญหาแก่งสะพือ คือการท่องเที่ยวของแก่งสะพือขาดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน และหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ ร้านค้า ชุมชนในแก่งสะพือขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อม เยาวชนทุพพลาภัยสิ่งของที่เป็นสาธารณะประโยชน์ในแก่งสะพือ จากปัญหาที่พบจากการศึกษาวิจัยข้างต้นทำให้ได้รูปแบบแนวทางการบริหารจัดการแก่งสะพือแบบมีส่วนร่วมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ มีจุดต้อนรับลูกค้าที่มาท่องเที่ยวเพียงจุดเดียว มีบัตรคิวในการให้บริการลูกค้า มีร่วมมือกันรักษาความสะอาด ไม่ปล่อยให้เป็นที่ของทางเทศบาลเพียงอย่างเดียว ผู้ประกอบการขายอาหาร ไม่แย่งชิงลูกค้าจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่โดยสารรถทัวร์การประกอบอาหาร ผู้ประกอบการร้านค้าประกอบอาหารในร้านของตนเอง ไม่มีการนำอุปกรณ์ออกมาประกอบนอกร้าน ผู้ประกอบการช่วยกันดูแลความปลอดภัยในการเล่นน้ำของนักท่องเที่ยว มีประชาสัมพันธ์ให้บริการข่าวสารและความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีการจัดระเบียบร้านให้เข้าห้วงยาง เรือนำเที่ยว เรือปั่น

ณัฐา ผิวมา และคณะ (2549) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์:กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์

กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาด น้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับ ปานกลาง ($X = 1.04$) โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่านเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณ ใกล้เคียง ($X = 1.60$) มากที่สุดรองลงมาคือ ด้านการร่วมมือเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการ อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่าน ($X = 1.19$) และด้านที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม น้อยที่สุด คือ ด้านการเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชน กับ กรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน ($X = .90$)

เศกสรรค์ ยงวิชัย (2550) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสภาพ ทั่วไปของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศึกษา ศักยภาพความเป็นไปได้และข้อจำกัดของพื้นที่ที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ของภาครัฐและเอกชนที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพื่อศึกษาความคิดเห็นและรูปแบบที่ต้อง พัฒนาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ นั้นมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกพื้นที่ มากที่สุดอยู่ในระดับของการใช้ประโยชน์จาก พื้นที่อุทยาน การเกี่ยวข้องและการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ชาวบ้านมีความต้องการให้ มีการพัฒนาและปรับปรุง คือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจมีศักยภาพสูงขึ้น พัฒนา แหล่งบริการข้อมูลท่องเที่ยว จัดให้มีโครงการพัฒนาและการเรียนรู้ที่น่าสนใจ

ปรีชญาณ์ นักฟ้อน (2550) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาอุทยาน แห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง จากการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะสุรินทร์และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง มีบทบาทในการควบคุมดูแลนักท่องเที่ยวใน ทุกๆ ด้าน ในขณะที่การท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทองนั้น ผู้ประกอบการเอกชน จะ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมดูแลการท่องเที่ยวในพื้นที่ อุทยานฯ มีบทบาทในด้านการ อำนวยความสะดวกและดูแลพื้นที่มากกว่า อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และอุทยานแห่งชาติหมู่ เกาะอ่างทองมีแนวทางจัดการด้านพื้นที่และด้านกิจกรรมและการเรียนรู้ยกเว้นเรื่องกำหนดขีด ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ซึ่งอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่งยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน พบว่า อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และหมู่เกาะอ่างทองสามารถดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและระบบ นิเวศได้อย่างสมบูรณ์ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในด้านต่างๆ จากการท่องเที่ยว และ เห็นว่าจากกิจกรรมที่ทำในอุทยานแห่งชาติสามารถทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่งยังไม่มีให้ความสำคัญ

กับการจัดการด้านการมีส่วนร่วมและยังเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่านั้นชุมชนท้องถิ่นจึงไม่สามารถได้รับประโยชน์ที่ชัดเจนจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้

อารีย์ นัยพินิจ และคณะ (2551) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวหมู่บ้านบุไทรโฮมสเตย์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีส่วนร่วมในการลงมติหรือลงความคิดเห็นที่จะช่วยกันในการจัดการการท่องเที่ยวทุกครั้งที่มีการประชุมในหมู่บ้าน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและรับผลประโยชน์ตอบแทน ได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับมาก มีการประชุมวางแผนจัดสถานที่บริเวณหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีการเข้าร่วมการตัดสินใจในกิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาด ความสวยงาม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะการได้รับข่าวสารการท่องเที่ยวภายนอกชุมชนจากสื่อต่างๆ

ดุชนีย์ ชาวนาและคณะ (2551) ศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก ผลการศึกษาสรุปว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะยั่งยืนได้ ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ระบบนิเวศและความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีชีวิตของคนในชุมชนทั้งประโยชน์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอน มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม แนวทางการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนทั้งทางพื้นที่และทางสังคมของชุมชน

วุฒิพงษ์ ดงคำฟู (2551) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแม่ปิง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติแม่ปิงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 11 แห่ง ได้ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวไปตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งดำเนินงานประสบความสำเร็จในเรื่องการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และการจัดกิจกรรมและความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่ ไม่มีการสนับสนุนสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการส่งเสริมประกอบอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระบบสื่อความหมายธรรมชาติไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แยกตาม

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านกิจกรรม องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม และองค์ประกอบด้านการจัดการบริการท่องเที่ยว

ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์ (2554) ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จากผลการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ควรพิจารณาการบริหารจัดการแนวใหม่ที่เน้นการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อดำเนินตามบทบาทและภารกิจของหน่วยงาน ในส่วนของการบริหารจัดการเน้นการกำหนดพื้นที่ที่เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา โดยมองมิติที่ครอบคลุมทั้งทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรชีวภาพ และทางสังคม โดยอาศัยแนวร่วมของประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อนุรักษ์ให้มีความยั่งยืนสืบไป

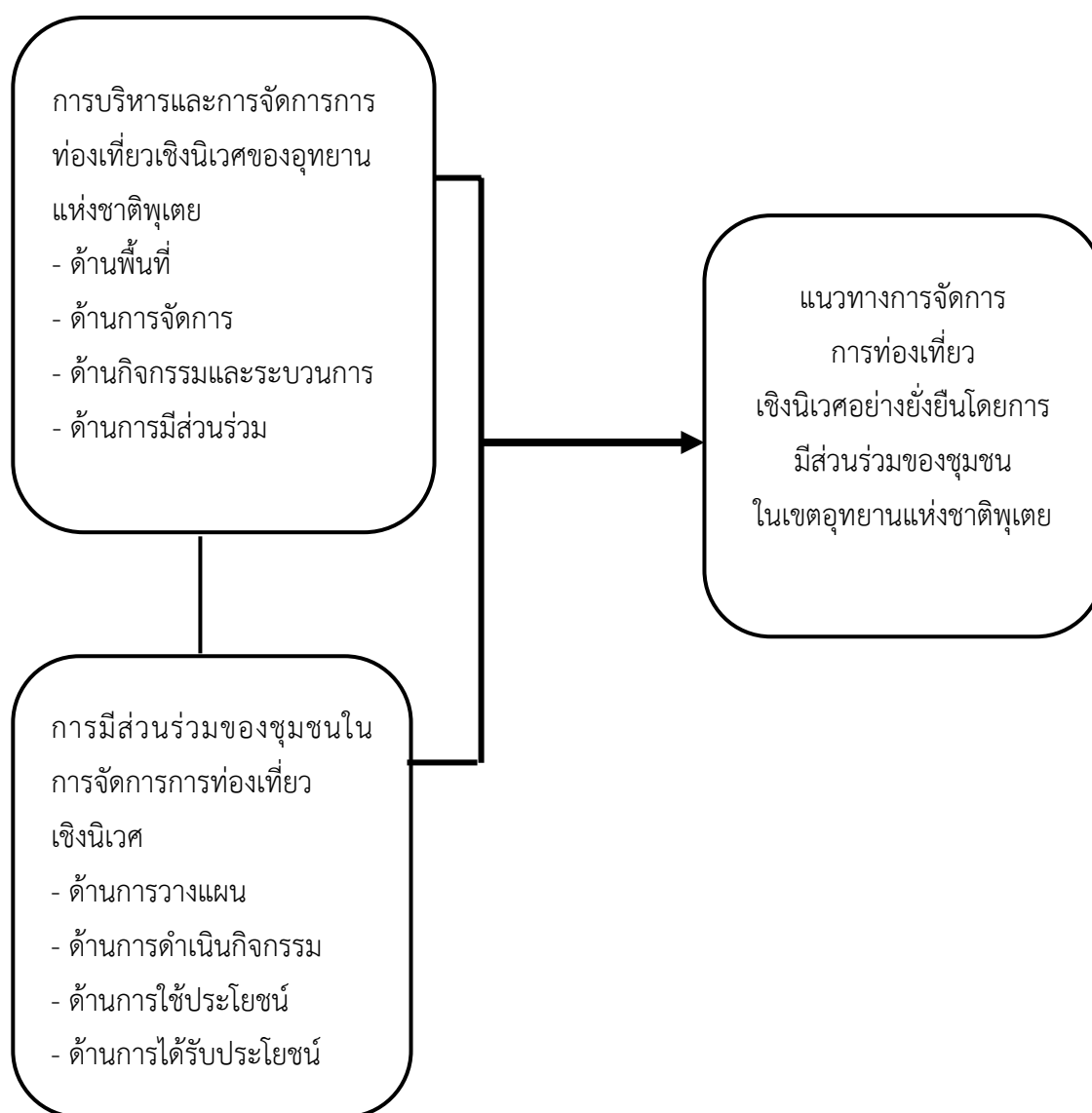
Avila Foucal (2002) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืน ในประเทศเม็กซิโก โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการทรัพยากร เศรษฐศาสตร์ที่ชุมชนจะได้รับจากการท่องเที่ยว เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการทรัพยากร เศรษฐศาสตร์และทางสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้นนำไปสู่ความสัมพันธ์กันเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่ได้รับจากผลลัพธ์ที่รับเอกลักษณ์ของชุมชน เช่นเดียวกันกับการเยี่ยมชมชุมชน ซึ่งทำให้ได้รับประโยชน์ความเสมอภาคต่อชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการสงวนและการจัดการทรัพยากร เศรษฐศาสตร์ และทางสิ่งแวดล้อม

Nirari Cardenas-Torres, Roberto Enriquez-Andrade และ Natalie Rodriguez-Dowdell (2007) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในบาเฮีย เดอลอส ประเทศเม็กซิโก มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวจากสภาพแวดล้อม ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในบาเฮีย เดอลอส พบว่า ได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การสังเกตและกิจกรรมการว่ายน้ำกับปลาฉลาม ปลาฉลาม การทำกิจกรรมร่วมกับปลาฉลาม เป็นต้น ซึ่งส่วนนี้จะมีผลต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับทรัพยากรธรรมชาติ

Shing Huang และ Yi Huang (2007) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบตัวอย่างเกี่ยวกับทฤษฎีสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า ได้รวบรวมแบบตัวอย่างการฟื้นฟูธรรมชาติ การเพิ่มอัตราของนักท่องเที่ยว เข้าถึงแสดงโดยการขนส่งมีค่าธรรมเนียมการเข้าถึงอื่นๆ รวมถึงพฤติกรรมการณ์คำนวณ ซึ่งจะได้รับการพิจารณาในการได้รับความสมดุล ในระยะสั้นและระยะยาว โดยสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจำเป็นที่จะต้อง

มองถึงความสมดุลของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเข้ามาใช้ทรัพยากรของนักท่องเที่ยว ซึ่งในกรณีนี้พิจารณาจากขนาดประชากร โดยต้องมีความสมดุลกันของการใช้ และการมีทรัพยากร จึงจะทำให้ทรัพยากรทางธรรมชาติโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.11 กรอบแนวคิดในการวิจัย